

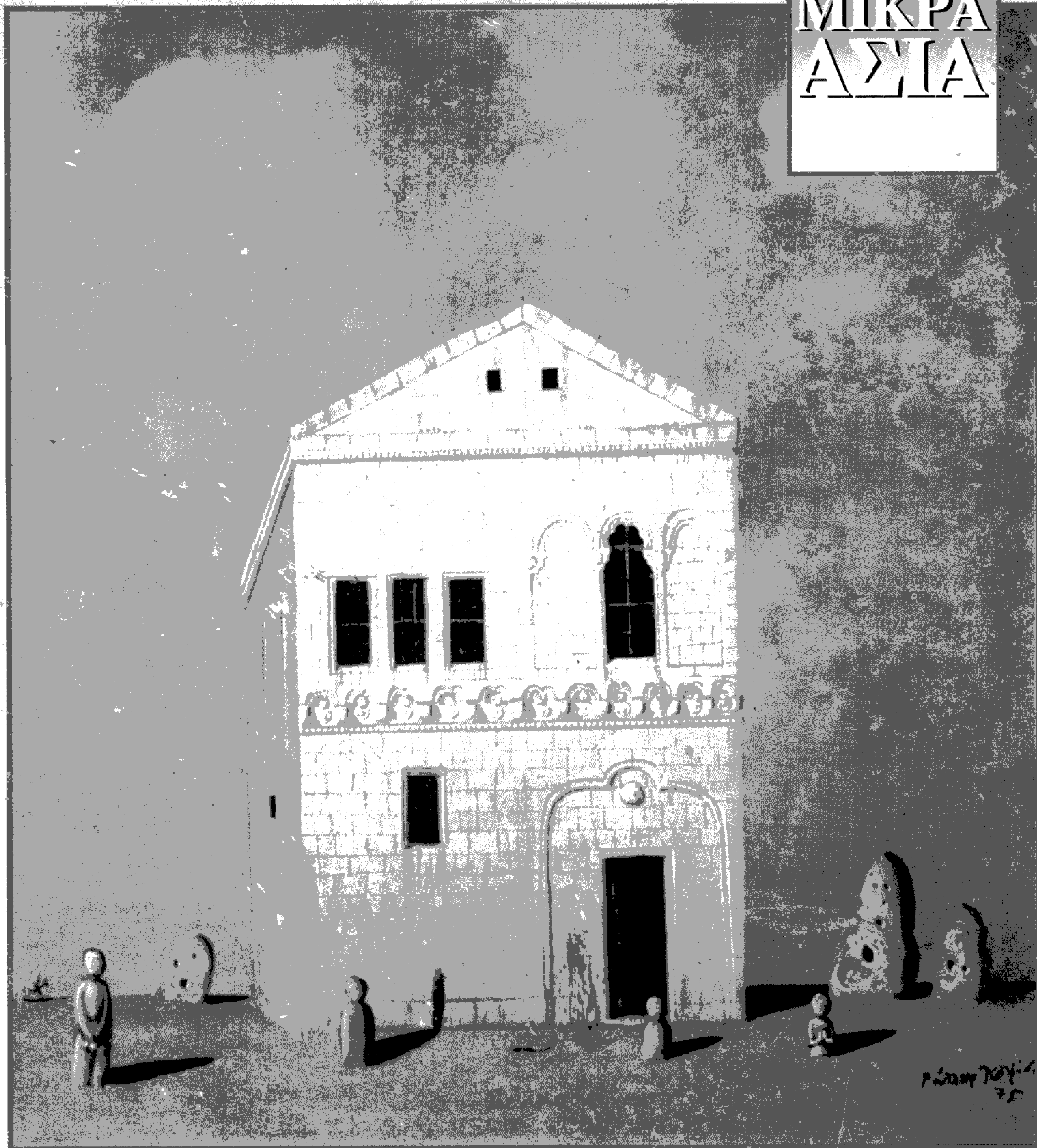
ντέφι

18

1500 ΔΡΧ.

περιοδικό για το τραγούδι κι όλα τ'άλλα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΜΙΚΡΑ
ΑΣΙΑ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΑΜΒΑΚΑΡΗΣ

Στο δρόμο του Μάρκου

Ενορχήστρωση: Στέλιος Βαμβακάρης
Διεύθυνση ορχήστρας: Ευαγγελία Μαργαρίνη Μουσική επιμέλεια: Γιάννης Δέδες
Στέλιος Βαμβακάρης: μπουζούκι, τζουρά, μπαγλαμά Σπύρος Λιόσης: μπουζούκι
Δημήτρης Παπαδόπουλος: μπουζούκι Ευαγγελία Μαργαρίνη: πιάνο, ακορντεόν
Γιάννης Δέδες: κιθάρα, ποτήρι με κομπολόι Τάκης Φραγκούς: μπαγλαμά

ΝΤΕΦΙ

Μικρές εστίες

Γραφείο Έκδοσης

Σόλωνος 85 - Αθήνα 106.79

τηλ.: 3629 569

Φαξ: 3641 334

Εκδότης

Σωτήρης Νικολακόπουλος

Υπεύθυνος Σύνταξης

Στέλιος Ελληναδάς

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν

Μάρκος Δραγούμης

Λεωνίδας Εμπειρίκος

Ιωάννα Κλειάσιου

Γιώργος Κοντογιάννης

Θωμάς Κοροβίνη

Παναγιώτης Κουνιάδης

Ράλλης Κοψίδης

Νίκος Μπαζιάνας

Ακης Πάνου

Δημήτρης Χατζόπουλος

Ιδιοκτησία

Χ.Ελληναδάου και Σια Ε.Ε.

Νομική Σύμβουλος

Βάσω Διαμαντοπούλου

Καλλιτεχνικός Σχεδιασμός

Δημήτρης Αρβανίτης

Γραμματεία

Λένα Βαλμά

Καλλιτεχνική Επιμέλεια

Ιωάννα Κλειάσιου

Φωτογραφίες

Αρχείο Ντέρι

Στούντιο Προβολή

Θεσσαλονίκη

Νίκος Θεοδωράκης

Rock 100

Π. Μελά 15 & Τσιμισκή

τηλ.: 265708

Σελιδοποίηση-μοντάζ

Βιβλιοσυνεργατική

Φειδίου 18

Εκτύπωση

Πέτρος Μπάμπης

Γερανίου 24

Βιβλιοδεσία

Κώστας Ρουμελιώτης

Γερανίου 24

Τεύχος 18

Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1993

Τιμή δρχ. 1.000

«Σπίτι της Συνασού της Καππαδοκίας»

Ο πίνακας του εξωφύλλου είναι έργο

του Ράλλη Κοψίδη

Η μακέτα του εξωφύλλου είναι του

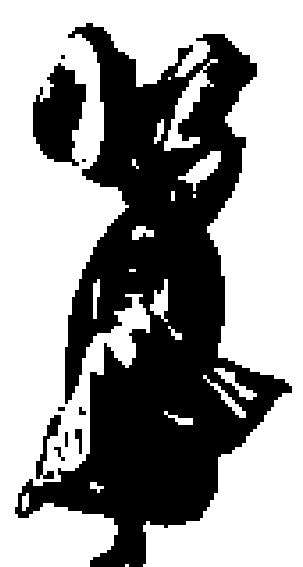
Δημήτρη Αρβανίτη

Μέσα από το ΝΤΕΦΙ διανύουμε τον δωδέκατο χρόνο μας πολύπλευρης δραστηριότητας. Λίγο πιο μεγάλοι και ίσως λίγο πιο σοφοί, με μεγαλύτερη πείρα και μικρότερη βεβαιότητα, ζώντας συνεχώς μια περιπέτεια, συνεχίζουμε την αποκάλυψη και καταγραφή των στοιχείων του πολιτισμού μας που συμπίεζονται κάτω από "σωρούς σκουπιδιών", που οι κοινωνίες της παρακμής σκοτώνονται να συσσωρεύσουν. Στοιχείων του πολιτισμού που υπάρχουν μέσα στη συλλογική μνήμη, σ' ένα σμυρναίικο τραγούδι και στον ήχο του κεμεντζέ, σ' ένα ακρωτηριασμένο άγαλμα και σε μια φρεσκοβαμμένη βαρκούλα, σ' ένα χαμόγελο της ανηψιάς μου και σ' ένα γλυκό της μάνας μου, σε μια στροφή του ζειμπέλικου και σ' ένα ταξίμι του Τσιτσάνη, σε μια παπαρούνα του Κοψίδη και σε μια ομοιοκαταληξία του Παλαμά, σε ένα κέρασμα...

Αυτοί που ασκούν εξουσία, μέσω του κράτους, του τύπου ή των οικονομικών κέντρων, προσπαθούν να προσαρμόσουν τον πολιτισμό, την ψυχή του έθνους, στις ανάγκες τους, στα συμφέροντά τους. Υποκριτικό το ενδιαφέρον τους, εξαντλείται κραυγαλέα και μονόπλευρα στα εύκολα, τα εμπορικά, τα αναλώσιμα. Τους είδαμε με τη Μακεδονία, το επιβεβαίωσαν στην προεκλογική περίοδο. Ό,τι πουλάει. Τόσοι και τόσοι προεκλογικοί λόγοι, πουθενά μια λέξη ουσιαστική για τον πολιτισμό και την αληθινή παιδεία. Κι άμα τους ρωτήσεις, έχουν έτοιμες βαρύγδουπες απαντήσεις. Κενές περιεχομένου. Καρφάκι δεν τους καίγεται για το περιβάλλον που καταστρέφεται, την Ακρόπολη και τα εγκεφαλικά μας αγγεία που σαπίζουν από τη ρύπανση, τους ποιητές που πεθαίνουν στα ράντζα των νοσοκομείων, τους σαντουριτζήδες που λιγοστεύουν και τα πανηγύρια που γίνονται σκυλάδικα. Όλο το κόλπο τους παίζεται στους προϋπολογισμούς, τα χρηματιστήρια, τις ακροαματικότητες και τις εργολαβίες. Και ο τόπος, η ιστορία, οι πολίτες και ο πολιτισμός κακοποιούνται καθημερινά στο βασίλειο της κακογουστιάς και του ψεύτικου.

Κι εμείς τι κάνουμε; Απλώς προσπαθούμε να υπερασπιστούμε ό,τι είναι άξιο λόγου, μικρό ή μεγάλο, παλιό και νέο. Και για να μην τους μοιάσουμε.

Στ. Ε.

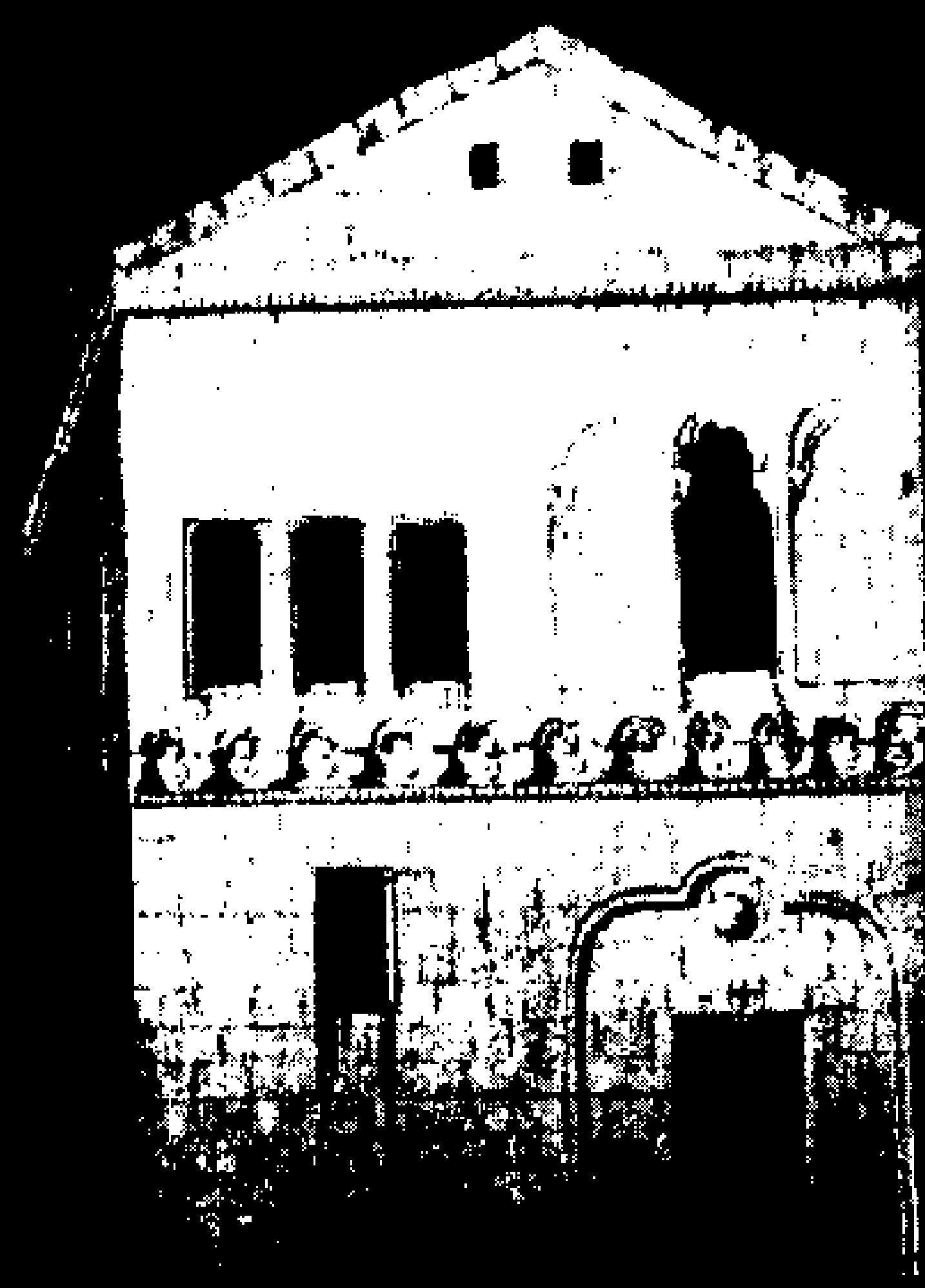
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΧΟΛΙΑ των συνεργατών.....	2-16
ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ: ΑΦΙΕΡΩΜΑ.....	17-80
ΧΡΟΝΙΚΟ 1904-1931.....	18
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ του Στέλιου Ελληναδά.....	19-27
ΕΘΝΙΚΕΣ ΜΕΙΟΔΟΣΙΕΣ του Κυριάκου Σιμόπουλου.....	28
ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ του Μιχάλη Χαραλαμπίδη.....	30
ΕΣΒΕΣΘΗ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ του Χρύσανθου Τραπεζούντος.....	32
Η ΣΙΩΠΗΛΗ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΗΣ ΣΦΑΓΗΣ του Τζωρτζ Χόρτον.....	34
ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΟΙ του Ανδρέα Μαζαράκη.....	36
Η ΑΝΑΤΟΛΗ της Έλλης Παπαδημητρίου.....	37
ΑΠΟΦΑΣΙΣΑΝΕ ΝΑ ΜΗ ΦΥΓΟΥΝΕ του Φώτη Κόντογλου.....	38
ΙΩΝΙΚΟΝ του Κωνσταντίνου Καβάφη.....	39
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ του Γιώργου Σεφέρη.....	39
ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ	
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ (1912-1924) του Α.Α. Πάλλη.....	40
ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ του Κωστή Παλαμά.....	41
"ΜΗ ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ.. ΤΣ' ΕΧΟΥΝΕ ΓΡΑΨΕΙ ΠΛΗΡΩΜΕΝΟΙ	
ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΟΙ.." του Γιώργη Παπαδόπουλου.....	42
ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΛΙΩΝ με τους Μ.Δραγούμη, Λ.Εμπειρίκο, Π.Κουνιάδη.....	46
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ: ΔΙΣΚΟΙ 33 ΣΤΡΟΦΩΝ.....	57
ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΣΤΙ ΑΙΔΙ ΠΟΤΕ Η ΙΩΝΙΗ του Γιώργου Παπαδάκη.....	60
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ του Λαίλιου Καρακάση.....	61
"ΤΑ ΣΙΝΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΖΙΚΗΣ" του Δημητρίου Αρχιγένη.....	69
Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ της Μέλπως Μερλιέ.....	75
ΟΙ ΑΚΡΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ του Samuel Baud-Bovy.....	77
ΑΝΑΤΟΛΗ του Κωστή Παλαμά.....	78
Η ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑΣ του Θωμά Κοροβίνη.....	79
ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ.....	80
ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ του Ακη Πάνου.....	81
ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ IFPI - ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: ΜΙΑΤΟΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ.....	84
"ΟΠΩΣ Η ΑΜΑΔΡΥΑΣ" του Ράλλη Κοψίδη.....	90
Ο ΘΕΙΟΣ ΜΟΥ ΝΙΚΟΣ ΣΤΡΟΓΓΥΛΑΚΟΣ του Γιώργου Κοντογιάννη.....	94
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: ΕΛΕΝΗ ΤΣΑΛΙΓΟΠΟΥΛΟΥ.....	98
ΛΑΪΚΟΙ ΟΡΓΑΝΟΠΑΙΧΤΕΣ - ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΤΑΣΟΥ ΧΑΛΚΙΑ του Νίκου Μπαζιάνα.....	102
Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΑΣΙΚΗ ΝΕΣΙΜΙ ΤΣΙΜΕΝ του Θωμά Κοροβίνη.....	106
ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ της Ιωάννας Κλειάσιου.....	108
ΔΙΣΚΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....	112-120

Λ Φ Ι Ε Ρ Ω Μ Λ

στη
Μικρά Ασία

ΜΙΚΡΑ
ΑΣΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΣΤΕΛΙΟΣ ΕΛΛΗΝΙΔΗΣ

Εσείς θούνα της Αγκυρας και της Μικράς Ασίας,
ποτέ να μην ανθίσετε, ποτέ μη λουλουδίστε,
με το κακό που πάθαμε στις δεκατρείς τ' Αυγούστου!
Γύρισαν τα θούνα κορμιά γι' οι χάρποι παλληκάρια
γι' άλλα παιδιά γ' αγράμωστα γι' άλλα να λαծωμένα.

(Από δημοτικό τραγούδι)

Τα κείμενα που ακολουθούν, είναι μοναδικά στο είδος τους ντοκουμέντα του μικρασιατικού λαϊκού πολιτισμού. Το ένα, "Λαϊκά τραγούδια της Σμύρνης", το υπογράφει ο μαέστρος, μεταφραστής, επιθεωρησιογράφος και σατιρικός ποιητής Λαίλιος Καρακάσης (1885-1951). Είναι μια καταγραφή λαϊκών τραγουδιών της Σμύρνης, με σχόλια και ποικίλες παρατηρήσεις. Δημοσιεύθηκε το 1948 στα "Μικρασιατικά Χρονικά" Τ.4. Το άλλο, "Τα σινάφια τση Μουζικής", προέρχεται από την πλούσια λαογραφική και γλωσσολογική εργασία του ιατρού Δημ. Αρχιγένη "Τα Σινάφια της Σμύρνης", γραμμένη στο χαρακτηριστικό σμυρνέικο γλωσσικό ιδίωμα.

"Τραγούδια της Σμύρνης"

του Λαίλιου Καρακάση

Μέσα στα τόσα κειμήλια της πατρίδας μας που κινδυνεύουν να σκεπασθούν για πάντα από την παγερή σκόνη του χρόνου και να χαθούν τελειωτικά χωρίς ελπίδα επιστροφής στην ύπαρξη είναι οι λίγες μελωδίες που μας έχουν μείνει από τον παλιό καλό εκείνο καιρό που η Ιωνική Μούσα ήτανε ακόμα στο στόμα και στο αυτί του μεγάλου κοινού.

Πόσοι σήμερα θυμούνται τα χαρακτηριστικά εκείνα Σμυρνέικα τραγούδια και τους Σμυρνέικους χορούς, έπειτα από την απειρία τόσων μελωδιών ξένων και δικών μας που έχουν γεμίσει τα προγράμματα των συναυλιών, των μουσικών κέντρων και των ραδιοφωνικών εκπομπών!

Δημοτικά τραγούδια Στερεάς Ελλάδος, Πελοποννήσου, Ηπείρου, Μακεδονίας, Θράκης, Νησιών και μερικά του Πόντου (αναφέρω τις κυριώτερες κατηγορίες) ακούονται κατά το μάλλον ή ήττον συχνά. Αλλά της Σμύρνης...

Της Σμύρνης που πριν από 2650 χρόνια τραγουδούσε με την χαρακτηριστική εκείνη δική της μελωδία - την ιωνική μελωδία - την "ιαστί αρμονία" να την πούμε στη γλώσσα των αρχαίων, τραγούδια που εγύρσαν τον κόσμο!

Θυμάστε ν' ακούσατε από το ραδιοφωνικό μας σταθμό ένα πρόγραμμα Σμυρνέικης λαϊκής μουσικής; εγώ τουλάχιστον όχι.

Χάθηκε μια ώρα Σμύρνης από τα ραδιοφωνικά μας προγράμματα;

Η Σμύρνη χάθηκε. Καλά. Έγινε η Νέα Σμύρνη. Έχει κατορθώσει να περισώσει ένα πλήθος κειμηλίων της, από τέμπλα εκκλησιών έως τα παραμικρότερα λογοτεχνικά προϊόντα των παιδιών της.

Η μουσική της όμως πάει να σβύση για πάντα μέσα στην αφάνεια.

Δεν έπρεπε να ψυχοπονέσει κάποιος να περιμαζέψει τα λαϊκά μουσικά μοτίβα των ωραίων τραγουδιών της και των χορών της;

Ξεκινώντας από αυτή τη σκέψη συνεκέντρωσα εδώ μια μικρή - ας την πούμε - "συλλογή" λαϊκών τραγουδιών και χορών που έχουν τας περισσότερες πιθανότητες να είναι αν όχι γνήσια σμυρναϊκά μουσικά προϊόντα, τουλάχιστον δημοφιλέστατα και γνωστότατα εις την Ιωνική μας πατρίδα κατά τις παλιές μέρες της ευτυχίας της(...)

Δεν πρέπει να τους ξενίση το ότι θα εύρουν μέσα στα κομμάτια που παραθέτω εδώ, και τραγούδια που τραγουδούνται και εις άλλα μέρη της Ελλάδος. Η προτεραιότης είναι σχεδόν αδύνατο να εξελεγχθή. Ας μη λησμονούμε ότι η Σμύρνη ήταν ανέκαθεν ένα μεγάλο κοσμοπολιτικό λιμάνι όπου κάθε καράβι έφερνε πλήθη κόσμου που κάτι άφιναν και από την μουσική τους περνώντας, όπως και κάθε κατακτητής που πέρασε από την πολύπαθη αυτή πόλι κάτι άφησε δικό του μέσα σ' ωρισμένα μουσικά μοτίβα της.

Το τουρκικό χρώμα έξαφνα. Δεν μπορεί να πη κανείς ότι η Σμυρναϊκή μελωδία δεν έχει μέσα της αρκετή δόσι όχι μόνο τουρκικής αλλά και αραβικής μουσικής, αλλά ποιος μας βεβαιώνει ότι και οι Τούρκοι και οι Άραβες και οι Αιγύπτιοι δεν οφείλουν τις μουσικές κλίμακές τους, τους ρυθμούς τους και τις μελωδικές φόρμες τους εις την μουσική των αρχαίων Ελλήνων, δηλ. στη δική μας που την διέδωσε διάπλατα στις χώρες του ο Μέγας Αλέξανδρος;

Ο αναγνώστης δεν έχει παρά να ανατρέξη εις την σοφή μελέτη του Κ.Α. Ψάχου "Η Ελληνική παιδεία και μουσική εν τη Μικρά και τη άλλη Ασία" που δημοσιεύθηκε στον δεύτερο τόμο (1939) των "Μικρασιατικών Χρονικών". Εκεί θα ιδή πειστικώτατα συμπεράσματα σχετικά με το εν λόγω θέμα. Προχείρως, σταχυολογώ μερικά:

"Και επειδή κυριώτατος παράγων εν τω ελληνικώ πολιτισμώ ήτο η μουσική, μετά της ελληνικής σοφίας, και της τέχνης και της επιστήμης μετεδόθη εις τας υπ' αυτού (του Μεγ. Αλεξάνδρου) κατακτηθείσας χώρας και η τελείως πλέον... εκ του στενού κύκλου της τοπικότητας εξελθούσα ελληνική μουσική".

"Εκ της Περσίας οι πρώτοι Χαλίφαι μετεκάλεσαν μουσικούς και αοιδούς, οίτινες διέδωκαν εις τους Άραβας και Αιθίοπας την μουσικήν την ελληνικήν, την ακμάζουσαν εν Περσία από των χρόνων της μακεδονικής κατακτήσεως".

Και παρακάτω :

"Η μουσική και η ποίησις ανεπτύχθησαν εν Αραβία υπό τας ευεργετικάς του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ακτίνας... Εκ της ιστορίας των Αράβων μαθηάνομεν, ότι από του Ζ' μ.Χ. αιώνος ο Χαλίφης της Συρίας Μερβάν ο Α'... εκάλεσεν εκ του Βυζαντίου και της Περσίας μουσικούς, οίτινες ενέπνευσαν εν Χετζάζη την κλίσιν και την επιδοσιν εις την μουσικήν. Κατά τον Σαλδάτορα Δανήλ η σημερινή μουσική των Αράβων είναι αυτό τούτο το άσμα των αοιδών και των ραψωδιών, το οποίον εστηρίζετο επί της αρχαίας ελληνικής μουσικής"... "Πλην των Αράβων και των Περσών και οι Αιγύπτιοι εκαλλιέργουν την ελληνικήν μουσικήν, την υπό των διαδόχων του Μεγ. Αλεξάνδρου διαδοθείσαν εν Αιγύπτω".

Ωστε, αν μέσα σ' ωρισμένα λαϊκά τραγούδια της Σμύρνης βρίσκει κανείς ρυθμούς αιγυπτιακούς ή εν γένει ανατολίτικους (περσικούς, τουρκικούς κ.λ.π.) δεν σημαίνει ότι τα σχετικά τραγούδια πρέπει να σβυσθούν από τον κατάλογο των σμυρναϊκών αφού είναι φτιασμένα με δικό μας υλικό.(...)

Η αρχαία ιωνική μουσική τι ήταν ακριβώς δεν έχουμε σαφή ιδέα. Αυτή, ημπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι δεν ήταν γνήσια. Ο Αθηναίος το αφήνει να φανή καθαρώτατα (Αθην. Δειπν. ΙΔ 624 κ.ε.).

Έπαθε δηλαδή ό,τι έπαθε και ο τότε λαός της ταλαιπωρημένης εκείνης χώρας :

"Ιώνων το πολύ πλήθος ηλλοίωται δια το συμπεριφέρεσθαι τοις αεί δυναστεύουσιν αυτοίς των βαρβάρων".

Χαρακτηριστική τους ήταν η Ιαστί λεγομένη αρμονία, μουσική κλίμαξ, είδος μελωδίας δηλαδή, που διεδόθη από τον Τήϊον Πύθερμον, λυρικό ποιητήν (γύρω στα 550 π.Χ.).

Το είδος αυτό της μελωδίας ήταν, όπως μας πληροφορεί ο Αθηναίος (ΙΔ-624), "ανειμένον", δηλ. απαλό νωχελές, δηλ. κάτι όπως ο "Ταμπαχανιώτικος αμανές" και το "Τζιβαίρι" ο λεγόμενος αμανές της αυγής.

Στην τότε ιωνική μελωδική γραμμή κυριαρχούσε το Φρυγικό και Λυδικό χρώμα, "από των συν Πέλοπι... Φρυγών και Λυδών... δια το την Σίπυλον είναι της Λυδίας. Φρύγες δε ουχ ότι ομοτέρμονες τοις Λυδοίς εισίν, αλλ' ότι και αυτών ήρχεν ο Τάνταλος".

Η αρχαία αυτή μελωδική γραμμή έχει διασωθή μέσα στους λαϊκούς χορούς και τα νεώτερα σμυρναϊκά τραγούδια, όπως και στα αιγυπτιακά και τα άλλα ανατολίτικα, για τις πατρίδες των οποίων έχω ομιλήσει παραπάνω.

Το πόσο η αρχαία Σμύρνη αγάπησε και υπεστήριξε τη μουσική θεωρώ άσκοπο ν' αναφέρω εδώ εν εκτάσει και με διεξοδικά πειστήρια.

Εκείνο που ήθελα ιδιαιτέρως να τονίσω είναι κάτι το πολύ χαρακτηριστικό.

Στη Σμύρνη ανήκει η τιμή - όπως διεπίστωσα - ότι έχει εκεί τυπωθή για πρώτη φορά ελληνικό βιβλίο με νότες μουσικής. Το βιβλίο του Ι. Ισιδωρίδου Σκυλίτση "Στιγμαί", που εξεδόθη στα 1850 στη Σμύρνη, περιείχε ποιήματα του εν λόγω ποιητού με την μουσικήν παρασήμανσί τους. (Εδώ πρέπει να σημειωθή ότι ο Σκυλίτσης ήτο και μουσικώς μορφωμένος. Έπαιζε φλάουτο αρκετά ευχάριστα και του άρεζε να προσαρμόζη σε δημοφιλείς σκοπούς μελοδράματων του καιρού του στίχους ωρισμένων ποιημάτων του όπως έκανε και στην παρούσα περίστασι).

Από τους παλαιότερους μουσικούς ή τραγουδιστάς της Σμύρνης, οι γεροντότεροι Σμυρναίοι μου έχουν αναφέρει τους εξής : Τον Γιουβανίκα (ρουμανικής καταγωγής βιολιστήν, ο οποίος ήταν ως φαίνεται μοναδικός για "πατινάδες"). Το γνωστό και τώρα εις τους λαϊκούς μουσικούς κύκλους ως "Σμυρνιό μινόρε" ή "Μινόρε της αυγής" το οποίον παίζεται και τώρα συχνά στην Μυτιλήνη με τον πρώτο τίτλο, πιθανόν να ήταν δική του διασκευή ή και σύνθεσις, γιατί έχει κάπως ρουμανικό χρώμα, αν και η καθόλου μορφή του είναι μορφή ανατολίτικου αμανέ. Ο εν λόγω μουσικός ήταν φαίνεται γνωστός και υπό το όνομα Βλάχος.

Μου έχουν επίσης εις πολλάς περιστάσεις ομιλήσει για

το Κοκκινάκι, τον Λόλα, τον Μπενέττα, τον Κλεάνθη, τον Καδή.

Επειδή δε το θέμα μας έχει άμεση συνάφεια με το λαϊκό τραγούδι της Σμύρνης δεν θεωρώ άσκοπο να σημειώσω εδώ ότι το πρώτο καφέ σαντάν ιδρύσε εκεί, στο 1893, κάποιος λεβαντίνος (;) Γκιγιώμ ονομαζόμενος, ο οποίος έφερε για πρώτη φορά τραγουδιστριάς εκ του εξωτερικού.

Οι κυρίως συστηματικοί καλλιεργηταί και διαδόται του λαϊκού τραγουδιού στη Σμύρνη ήταν τα Πολιτάκια λεγόμενα, όμιλος μουσικών, ένα είδος μαντολινάτας με επί τούτω τραγουδιστάς. Ο διευθυντής του συγκροτήματος ήταν Κωνσταντινουπολίτης Φαναριώτης, ο Βασίλειος Σιδεράς, ο οποίος ήλθε στην Σμύρνη για πρώτη φορά στα 1898 με ένα συγκρότημα που δεν μπορούσε να ονομασθή φυσικά "μαντολινάτα". Αποτελείτο δηλαδή από 2 φουσαρμόνικες, 1 μαντολίνο και 1 κιθάρα. Κατ' άλλους, το συγκρότημα ελέγετο και εστουδιαντίνα του Αριστεΐδη.

Ο Σιδεράς όμως σε μικρό χρονικό διάστημα κατώρθωσε όχι μόνο να επιβληθή ως εξαιρετικός καλλιτέχνης και εμφυωτής του είδους, αλλά να γίνη και ο πυρήν της καθαρώς Σμυρναϊκής εστουδιαντίνας.

Η εστουδιαντίνα αυτή αποτελείτο από τους εξής : Β. Σιδεράς, Γ. Πασχάλης ή Τσαγκάρης, Γ. Σαβαρής, Π.

Βαϊνδερλής, Γ. Ελισαίος (Σμυρναίοι), Α. Βοΐλας, Χ. Μεριγκλής και Ι. Χαλάκος (Αθηναίοι), Αριστείδης Περιστέρης, (Κων/λίτης).

Πρωτοέπαιξαν στο κέντρο "Γκρατς", κατόπιν δε στο κέντρο Κλωναρίδη. Η εστουδιαντίνα αυτή ιδρύθη στα 1906 και εκρατήθη έως τις παραμονές της καταστροφής. Στα 1906 έκανε και καλλιτεχνική περιοδεία ως "Σμυρναϊκή εστουδιαντίνα" στη Γαλλία και στην Αγγλία, όπου έπαιξε με εθνικές ελλην. ενδυμασίες και είχε καταπληκτική επιτυχία. Συμμετέσχε ακόμη και στις εορτές της στέψεως του βασιλέως Εδουάρδου της Αγγλίας.

Ας έλθωμεν τώρα στα λαϊκά τραγούδια, στο κυρίως θέμα μας.

Στον δεύτερο τόμο των "Μικρασιατικών Χρονικών" ο Σύλβιος μας έχει δώσει μια αρκετά πλούσια συλλογή παλιών λαϊκών τραγουδιών, των οποίων την μουσική δεν ημπόρεσα δυστυχώς να εύρω πουθενά, ιδίως των σατιρικών.

Τα έχει όλα τόσο καλά ταξινομήσει και επεξηγήσει ώστε ευρίσκω περιττόν να τα παραθέσω εδώ.

Συμπληρωματικά μόνο, όσον αφορά τα εύθυμα τραγουδάκια - ας αρχίσωμε από αυτά - θα αναφέρω τα εξής :

Κομπανία Γιάνκου Αλεξίου ή Γιουβανίκα (Αρχές του αιώνα στη Σμύρνη)

Το Μαλακόφι... Είμαστε στα 1858. Ας φαντασθούμε τον Φραγκομαχαλά στις δόξες του, την ώρα της μεγάλης κινήσεως που οι έμορφες της Σμύρνης περνούν με τις τουαλέττες της μόδας. Μέσα σ' αυτές ξεχωρίζει η ωραία του 1858 η οποία, για να φορή εκάστοτε κρινολίνο καινούριο, δημιουργούσε στο σπίτι σκηνές είτε στον πατέρα της είτε σε κανένα συγγενή ή οικογενειακό φίλο, θα έφθανε και μέχρι προσποιημένης λιποθυμίας κ.λ.π. έως ότου κατορθώσει να τους αποσπάσει τα απαιτούμενα χρήματα. Ο ένας ωνομάζετο Νικόλας και ο άλλος Δημήτρης. Το τραγούδι μας την περιγράφει σε μια απ' αυτές τις συνηθισμένες κρίσεις της.

-Εσπασε το μαλακόφι - τούρλαμ - τούρλαμ - ισασά!
και μου χτύπησε στα στήθη και δεν έχω γιατρεία!
Και φωνάζω "Αχ παπάκη"! Φέρε μου το Μασγανά*
κι' έπειτα το Σαβεράκη να με κάνουνε καλά.

[* Ο Μασγανάς και ο Σαβέριος ήταν γνωστοί γιατροί της εποχής.]

Ο τραγουδιστής παρατηρεί:

-Μη μαλώνης, κυρ Νικόλα,
και το "τσέρκι" θέλει κόλλα.
Μη μαλώνης, κυρ Δημήτρη,
και το "τσέρκι" κάνει μύτη.

Οι ξύλινοι γύροι - που κρατούσαν το κρινολίνο φουντωμένο, ελέγοντο τσέρκια όπως και οι γύροι που έπαιζαν τα παιδιά στον δρόμο.

Το τραγουδάκι εσατίριζε παρακάτω και τον "σνομπ" της εποχής...

Φαντασθήτε τον, σεις οι παλιοί Σμυρνηοί, να περνά λ.χ. από τα Τράσα, απόκρηα, για "πάρτυ του 1858" ντυμένος με βελάδα αλ' εγγλέζα (και τότε η αγγλική μόδα!) ή φακίνα, το εν είδει ρεδιγκότας πολυτελές εκείνο φόρεμα των δανυόδων :

Η βελάδα αλ' εγγλέζα κι' η φακίνα... βερεσέ,
κι' ο πραιματευτής γυρεύει τους παράδες του χασέ.

-Αμαν, άμαν, τσελεμπή!

Η φακίνα σου κουνεί!

-Αν κουνή κι' αν δεν κουνή

τι σε νοιάζει, βρε μπεκρή!

Κι' αν κουνή κι' αν δεν κουνή,

πατινάδα θα γινή.

Η πατινάδα τότε προϋπέθετε γερό πορτοφόλι. Υπήρχαν Σμυρναίοι οι οποίοι "αγκαζάριζαν" ολόκληρη την τότε πασίγνωστη ορχήστρα του Καλλέγια Γκιουζεπάκη, διακεκριμένου μουσικού (μαλτέζικης καταγωγής), για να κάνουν σερενάδα στην αγαπημένη τους, διαθέτοντας 2 και 3 αμάξια για τους μουσικούς και μόνον. Το τραγούδι του κρινολίνου ήταν τονισμένο στον ήχο ενός μοτίβου της οπερέττας "Μασκότ".

Έπειτα ερχόμεθα στο τραγούδι του "Καπέλλου Γκαριμπάλδι" (1861).

Ας φαντασθούμε την κομψοντυμένη Σμυρνηά κυρία που κατέβαινε τις "Κοπριές" για να πάει στο θέατρο με το ιταλικής στρατιωτικής φόρμας αυτό κατασκευάσμα που της επέβαλλε τότε η αδάμαστη και πανίσχυρη Μόδα :

-Κορίτσια, κοπέλλες!

Τον άντρα μου πουλώ,
γιατί στο "γκαριμπάλδι"
δε μούβαλε φτερό!

Επενέβαινε όμως ο... οικογενειακός φίλος του συζύγου ο οποίος της έλεγε τους παρακάτω στίχους :

-Και γιατί τονε πουλείς,
που να μη τονε χαρής;
Έννοια σου, Καλλιοπίτσα,
κι εγώ σου παίρνω δυό,
το ένα νάναι άσπρο
και τάλλο παρδαλό.

Έτσι εξησφαλίζοντο τα πτερά δια της επεμβάσεως του μικρού πτερωτού θεού.

Το παραπάνω τραγουδάκι ήταν τονισμένο σε παλιό ιταλικό μοτίβο.

Επίσης άλλο τραγουδάκι, της "Μαντάμ Αγκώς ο κότσος", τονισμένο στην ξακουστή σανσοννέττα της ομώνυμης οπερέττας, φαίνεται ότι ελανσαρίσθηκε γύρω στα 1889, οπότε ήταν της μόδας τα "τουρνέ" ή "τουρνούρια", παραγεμίσματα από βαμβάκι του οπισθίου μέρους της φούστας.

Άλλο χαριτωμένο ταμπλώ της τότε σμυρναϊκής ζωής... Έμορφα πεταχτά κορίτσια που περνούν από το Καί, την δροσοφιλημένη και κυματοχαϊδεμένη προκυμαία... Οι μεσούλες τους είναι σφικτά ζωσμένες και τα πολύχρωμα φουστάνια τους, "οι ρόμπες" τους, χάρις στο τουρνέ έχουν κάτι το θελκτικό και γραφικό που θυμίζει ομίλους κοριτσιών ενός πίνακος του Βαττώ...

Ο αδιόρθωτος τραγουδιστής τους τραγουδεί χαμογελώντας :

Της Μαντάμ Αγκώς τον κότσο
τον πετάζανε στο Καί
και τον πήραν τα κορίτσια
και τον κάνανε "τουρνέ".

Έτσι επηκολούθησαν διάφορα χαριτολογικά και ελαφρώς σκωπτικά τραγουδάκια του λαού σχετικά με τους εκάστοτε συρμούς, όπως το "Καλέ συ κοπέλλα, που βαστάς ομπρέλλα" (η μόδα της κοντής κομψής ομπρελλίτσας - το "παρασολάκι" -), το "Άτζαπα γιατί, άτζαπα γιατί να φορούν οι Οθραίοι κόκκινο βρακί;" και το "Τα μπελερίνια σας".

Γύρω στα 1900 η γυναικεία μόδα είχε επιβάλει μακρυές μπερτές οι οποίες ολοένα εκόνταιναν κάθε χρόνο μέχρι του να ιδώ κάποτε μια γειτόνισσά μου με τόσο κοντό μπελερίνι βελούδινο, που ήταν μάλλον... τραχηλιά παρά μπερτά. Κι έτσι το λαϊκό ρεφραίν :

*-Τα μπελερίνια σας, τα μπελερίνια σας!
εβγάτε κορίτσια στα παραθύρια σας.
έσβυσε κι' αυτό μαζί με τον σχετικό συρμό...*

Οι μουσικές των τριών αυτών τραγουδιών ήταν τονισμένες μάλλον πάνω σε ξένα μοτίβα παρά σε πρωτότυπα ή ανατολίτικα.

Το τραγουδάκι "Καλέ συ κοπέλλα" λ.χ. - ή άλλως "Νίνα, γιαβρούμ Νίνα" λεγόμενη, είναι ασφαλώς προσαρμοσμένο πάνω σ' ένα γνωστό ρουμανικό μοτίβο.

Το ωραίο χαρακτηριστικό εκείνο τραγούδι :

*Δεν μου μιλάς, Μηλίτσα μου,
δεν μου μιλάς, Μηλιά μου Καλαματιανή*
φαίνεται ως εκ της φύσεως της μελωδίας του ότι είναι μάλλον "καλαματιανό", αν και κάποιος καθηγητής του Ωδείου θυμώμαι που μου έλεγε ότι το θεωρούσε μάλλον σμυρναϊκό, ίσως επηρεασμένος από τα λόγια της επωδού του :

*Θα σε πάρω - γκιντελούμ ⁽¹⁾ στην ακρογιαλιά!
Θα σε κλέψω και θα φύγω, ρούσα και ξανθιά!*
[⁽¹⁾ Τουρκ. λέξ. = ας πάμε.]

Οι καντάδες που τραγουδιόντανε στη Σμύρνη φαίνονται καθαρά πως είναι κερκυραϊκής ή αθηναϊκής προελεύσεως, αν και κάποτε η Ιωνική μούσα τους έδινε κάτι από την ατμόσφαιρα του τόπου, είτε στην ηδυπάθεια της μελωδικής φόρμας είτε στους σχετικούς στίχους, όπως λ.χ. συνέβη με το "Στα μαύρα ντυμένη για πάντα θενάσαι", του οποίου την σμυρναϊκή παραλλαγή συμπεριλαμβάνω στην συλλογή μου λόγω της επωδού :

*Μελαχροινή, έλα στα Και
να σε τρατάρω ένα καφέ!*

Σας δίνει αμέσως την εικόνα του τότε σμυρναϊκού ειδυλλίου, σας φέρνει μπροστά στα μάτια την χρυσοντυμένη δύση στην προκυμαία, το νεαρό με την "εκλεκτή της καρδιάς" του στο υπαίθριο καφενείο του Λουκά, ζευγαράκι σε πια απόμερη γωνίτσα να πίνουν τον καφέ τους και να ακούνε την ορχήστρα του "Γκιουζεπάκη"...

Το "Κανάρια μ'" είναι μακεδονικής προελεύσεως ως φαίνεται.

Το "Τρελλαινόμαι μαννούλα μου" μου το έδωσε χειρόγραφο στην Αλεξανδρούπολη ένας υπέργηρος μουσικός, ο Ι. Ασπρομάλλης. Κατ' αυτόν, ετραγουδιώταν στην Θράκη ως "λουλαίνομαι μαννούλα μου...". Η μουσική του όμως

διαφέρει πολύ από τη σμυρναϊκή, για τούτο θα κάνω λόγο παρακάτω σχετικώς μ' αυτό το αξιοσημείωτο κομμάτι.

Το "Πάλι μεθυσμένος είσαι" - γνωστότατο λαϊκό τραγούδι, φαίνεται ότι είναι από απόψεως μουσικής ρουμανικό που το έφερε στη Σμύρνη ορχήστρα τσιγγάνων η οποία έπαιζε και στο Κορδελιό, στο παραθαλάσσιο καφενείο του Αρτίνη, ένα από τα πιο πολυσύχναστα κέντρα του ανθοστόλιστου προαστείου.

Ας έλθωμε τώρα σ' ένα από τα χαρακτηριστικώτερα "ιωνικά" - Ανατολή λαγγεμένη πέρα ως πέρα στη μελωδία του. Το έγραφα δίχως πολλά ποικίλματα και καλλωπισμούς στην παρασήμανσι για να δείξω πιο ανάγλυφη και εύληπτη τη γραμμή του. - Ηδυπάθεια, τρυφερότης, νωχελής ερωτισμός, συρτή παραπονιαρική φωνή. Βλέπει κανείς ανάμεσα στη νότα και στο στίχο το στενό φεγγαροφώτιστο "σοκάκι" με τα παληά "σαχνισίνα", τους ψηλούς τοίχους του "πρεβολιού" με τα ευωδιαστά δέντρα, τις ανθισμένες λεμονιές, τις πορτοκαλιές και τις μαντορινιές, το "παντζούρι" ενός παραθυριού που μισοανοίγει μέσα στη σιγαλιά της νύκτας. Η μαγγούρα του "πασβάντη" διέκοπτε το ρυθμικό της κτύπο στο καλντιρίμι. Μ' ένα δυο τσιγαράκια ο αγαθός νυκτοφύλαξ αφωπλιζόντανε από τον ερωτευμένο σμυρνηρό τροβαδούρο. Οι στίχοι παραστατικώτατοι. Μερικοί από αυτούς είναι άξιοι ιδιαιτέρας προσοχής :

Ωχ!

*-Όποιος φιλά τα χείλη σου ζάχαρη πιπιλίζει,
κι' όποιος κοιμάται δίπλα σου τον ύπνο λαχταρίζει
(ή τον ύπνο δεν γνωρίζει.)*

*-Τι να σου κάνει η τύχη μου, που έκανα το λάθος
κι' έβαλα στην καρδούλα μου τέτοιο μεγάλο πάθος.
Τζιβαέρι μου! (=θησαυρέ μου!)*

Άλλο παραπονιαρικό τραγούδι μας μεταφέρει στο εσωτερικό του σπιτιού της Σμυρνιάς νοικοκυρούλας που λικνίζει το παιδάκι της στον βαρυστολισμένο οντά με τους ποικίλοχρωμους τζεβρέδες και το παχύ ανατολίτικο χαλί :

*-Κοιμήσου με την Παναγιά και με τον Αη Γιάννη
και τον αφέντη το Χριστό, κι' όπου πονεί να γιάνη!*

Μια χαρούμενη νυχτερινή εικόνα φέρνουν στη φαντασία του αναγνώστου τα κάλαντα της Σμύρνης, όταν διαβάσει την ιδιόρρυθμη μελωδία τους. Την φωτίζει, θαρρείς, μια ρόδινη αναλαμπή... Αναλαμπή που βγαίνει από το τριανταφυλλί χάρτινο καράδι που κρατούν τα Σμυρνιατάκια συνοδεύοντας τους μικροσκοπικούς τραγουδιστές με τα τρίγωνα και τα "ντουμπελέκια" και τα πληθερά φαναράκια όλων των χρωμάτων.

Τους σχετικούς στίχους δεν τους σημειώνω εδώ γιατί δεν έχουν καμμιά ουσιαστική διαφορά από τους συνηθισμένους εις τα περισσότερα μέρη της Ελλάδος.

Η συμριναϊκή παραλλαγή του "Τρελλαίνομαι, μαννούλα μου" είναι ένα αληθινό τρυφερό ειδύλλιο και ως στίχος και ως μελωδία. Είναι ένας συρτός μάλλον ζωηρός, με αίσθια, γλυκειά χαρωπή ατμόσφαιρα... Θάλεγε κανείς ότι η μουσική του είναι σαν ένα ηλιόλουστο πρωϊνό στην αυλή ενός προεβολιού της γειτονιάς με το χαρακτηριστικό "χαζα-νέ" του νερού και το μωσαϊκό του με τα μαύρα κι άσπρα πετραδάκια... Κάτω από μια φουντωτή βαρυοστολισμένη από σταφύλι κληματαριά ένας ντροπαλός νέος του παραμυθένιου εκείνου καιρού εξομολογείται στη μητέρα του τον καϊμό του :

-Τρελλαίνομαι μαννούλα μου, για μια γειτονοπούλα μου!
Τρελλαίνομαι, την αγαπώ,
μα ντρέπομαι να της το πω.

Σύρε μάννα μου πε της το, κρυφά κουβέντιασέ της το!

-Μετά χαράς σου γυιόκα μου, να πάρω και τη ρόκα μου.

Παίρνει τη ρόκα της και πάει, βρίσκει την κόρη που κεντάει :

-Καλή σου μέρα, λιγερή!
-Καλώς τη μάννα τη χρυσή!
-Κόρη μ', ο γυιός μου σ' αγαπεί
και ντρέπεται να σου το πη...
-Αν μ' αγαπά και ντρέπεται,
στο σπίτι μας γιατί έρχεται;
Πες του ναρθή την Κυριακή
να πιούμε τον καφέ μαζί,
και σαν τον δη η γειτονιά
ας πη πως είμαστε γενιά!

Επειτα παρελαύνουν μέσα στην ατμόσφαιρα της μελωδίας - εξαϋλωμένοι, θα έλεγα - οι διάφοροι τύποι της καθημερινής ζωής, ο καθένας με το ιδιότυπο του κέφι, πόνο, "μεράκι", "σεβντά", "ντέρτι", "ντουμάνι", "σεκλέτι"...

Ο "μπεκρής" πρώτος και καλύτερος :

Δευτέρα, κάνω σκόλη,
Τρίτη, δεν πολεμώ,
Τετάρτη, μεθυσμένος,
Την Πέμπτη, αρρωστώ.
Παρασκευή, μπονόρα
πηγαίνω στη δουλειά
τραβώντας τα μαλλιά μου
από την τεμπελιά...
Αχ! και νάμουνε βαρέλα!

Αχ! και νάμουνε βουτσί!
Νάμαι πάντα μεθυσμένος
από μύρα και κρασί!

Η "χήρα" που έκαψε καρδιές και περνά περήφανη και ασυγκίνητη από τον Φασουλά ενώ ακούει να βγαίνει από τα βάθη της ταβέρνας του Πολυδώρου το τραγουδιστό αναστέναγμα :

-Χήρα, ναλλάξης όνομα,
χήρα να μη σε λένε.
-Αμάν!-
γιατ' έκανες τα μάτια μου
καθημερινώς να κλαίνε.
-Χήρα, ναλλάξης όνομα,
να μη σε λένε χήρα,
γιατί κι' εγώ γεννήθηκα
στον κόσμο δίχως μοίρα!

Να, μέσα στο σκοτάδι μιας βραδυάς του χειμώνα άλλος "μεθυσμένος" που μόλις μπορεί να κρατηθή στα πόδια του... Σταμάτησε στο λασπωμένο "ντουσεμέ"^[1] κάτω από το κλειστό "κανάτι" της "γιαδουκλούς" του και τραγουδεί:

[^[1] Λέξ. τούρκ. = λιθόστρωτο.]

-Σα γλυστρώ και πέφτω κάτω και λασπώνομαι,
ακουμπώ στα δύο μου χέρια και σηκώνομαι.
Σα γλυστρώ και πέφτω κάτω και λασπώνομαι
(ως που να σταθώ στα πόδια, ξημερώνομαι).
-Ανάθεμα σε, Φρόσω
που μ' άφησες απ' όξω
και μ' έφαγε τ' αγιάζι
και σένα δε σε νοιάζει!
-Τα παιδιά της γειτονιάς σου με πειράζουνε.
"Πάλι μεθυσμένος είσαι" μου φωνάζουνε.
Θα τα πιάσω να τα δείρω τα μπαγάσικα,
θα τους δώσω δυο χαστούκια νάναι χάσικα!

Να στην παρακάτω γειτονιά, "εκειδανά στο ντουρσέκι" ο καλόβολος και κάπως "υπόπτως" εξυπηρετικός "Μπάρμπα-Γιαννακάκης" που τον ερωτά κάποιος ερωτοκτυπημένος φίλος του γυρνώντας από το "απεριτίφ" του Χαλίφα :

-Αϊντε! Αϊντε,
Μπάρμπα Γιαννακάκη!
πού 'ναι, πού 'ναι,
πούν' το Μαρκάκι;
-Ψαράκια τηγανίζει
μέσ' στο μαγερείο,
-Πες τση να τα μουτζώσει
και νάβγη να τη δώ!

-Αϊντε! Αϊντε,
Μπάμπια Γιαννακάκη!
πού 'ναι, πού 'ναι,
πούν' το Μαριγκάκι;
-Ψαράκια τηγανίζει
κι' αλευρώνεται,
πιάνει το μάγουλό της
και λερώνεται.

Εν τέλει έπαιρνε φαίνεται κάποια πρωτοβουλία ο ερα-
στής και της μιλούσε από το πορτάκι του μαγειρείου :

-Σήκωσ' το μαγκάκι
να μη λερώνεται!

Να και η άκαμπτη και "τζαναμπέτισσα" Μπουρνοβα-
λιά:

Έχασα μαντήλι μ' εκατό φλουριά,
μούκανε πως τώχει μια Μπουρνοβαλιά.
-Δος μου το μαντήλι, κράτα τα φλουριά
(κι' άσε να φιλήσω μια σου μαύρη ελγά)
-Ούτε τις χαρίζω, ούτε τις πουλώ
τις ελίτσες πούχω και σε τυραννώ.

Η "Λούλα" είναι ακόμη πιο "ναμικιόρα"⁽¹⁾ και "αντρού-
τσα". Τα ψήνει εύκολα με τους άνδρες και προκαλεί συχνά
σκάνδαλα μεταξύ τους. Ένας από τους "μπέλλους" τση
την καθιστά προσεκτική :

-Αυτό το μούτρο π' αγαπάς,
Λούλα μου, Λούλα μου,
πες του να μεταλάβη
(Ναι-ναι-ναι-ναι Αμάν!)
Απόψε τα μεσάνυχτα
Λούλα μου, Λούλα μου,
τρεις πιστολιές θα λάβη
(Ναι-ναι-ναι-ναι κουρμπάν!)⁽²⁾

[⁽¹⁾ Ναμικιόρ, λ. τουρκ. = αγάριστος.]

[⁽²⁾ Κουρμπάν, λ. τουρκ. = αρνί θυσίας.]

Την ειδοποιεί δηλ. σαν νταής Κερατοχωρίτης ότι θα τον
ξαπλώσει μπροστά της σαν "κουρμπάν".

Η "Κλεφτοπαναγιά" πάλι τι σας λέει;
Ούλες οι βέργες είν' εδώ
και μια βεργίτσα π' αγαπώ
πάει στη βρύση για νερό.
Πάω κι' εγώ κοντά να πιω
να τση θολώσω το νερό,
να τση τσακίσω το σταμνί.
Να τση τσακίσω το σταμνί

να πάη στη μάννα τσ' αδειανή.
-Μάννα μου παραπάτησα...
Μάννα μου παραπάτησα
και το σκαμνί μου τσάκισα.
-Δεν είν' παραπατήματα,
μόν' είν' αντρούς φιλήματα!...

Να κι ο "Κουμπάρος" με την απαιτητική τρελλοπαντρε-
μένη :

-Κουμπάρε μου, κουμπάρε μου!
Παπούτσια θέλω, πάρε μου...
κι' άλλο δεν σε περικαλώ,
το τακουνάκι... αψηλό!
Να περπατώ να το βροντώ,
κουμπάρε μου να σε χαρώ!

Τι τρυφερό όμως και ξεχωριστό στο είδος του ως "ρομά-
ντσο του παληού αιώνας" το παρακάτω!

-Καλέ, γιατί μου μάνισες
και το τζάμι σφάλησες;
-Εγώ δεν σου μάνισα,
μόνο σου χωράτεψα.

ΤΟ ΤΖΙΒΑΕΡΙ

Χρόνος χαρσανιράς άρχεί

ω... ωχ'... Ο... σοι... φι... γά... ο... σοι... φι... γά... χι...
σου... μάν...... ζά... χα... ρι...... ζά... χα... ρι...
σι... σι...... φι... ω...... ωχ'... ζι... βα...... ρι...
μιν... μάν!
"Ο... σοι... φι... γά... τα... χι... σου... ζά... χα... ρι... σι... σι...
ζι... βα...... ρι... μιν...
"Ο... σοι... φι... γά... τα... χι... σου... ζά... χα... ρι... σι... σι...
ζι... βα...... ρι... μιν..."

-Αυτό δεν είναι χωρατό
νάσαι το τζάμι σφαλιστό!...
Ελα-έλα πέρδικο μου
στ' αγκαλιάκια τα δικά μου,
Ελα-έλα που σου λέω,
μη με τυραννής και κλαίω!

Το έλα-έλα ήταν ένα στερεότυπο τσάκισμα του αμανέ.
Οι στίχοι του ετραγουδιώντανε και παρηλλαγμένοι ενίοτε.

Το "Μπαρμπεράκι" πάλι με την κοιταριά του βάζει σε πειρασμό την πρωτόβγαλτη κοπελλίτσα του "μαχαλά". Το εκμυστηρεύεται στη μητέρα της σε παραπονιάρικη χρωματική κλίμακα μινόρε :

-Για πες μου, μάννα, κι' αν επέρασε
αυτό το μπαρμπεράκι,
που βάζει λάδι, μάννα μ', στα μαλλιά
και στρίβει το μουστάκι...

Η "Ελένη" είναι η Σμυρναία Ελένη του Μενελάου. Καυγιάς τρωϊκός γίνεται στη γειτονιά της για τα μαλλιά της και ιδίως για το κορμί της...

Το γιασεμί στην πόρτα σου
θανθίστη και θα δέσει,
και το δικό σου το κορμί
στα χέρια μου θα πέσει!
-Αμάν Ελένη!
Καυγιάς θα γένη
για τα μαλλιά σου
στη γειτονιά σου!

Να κι' ο "αραμπάς" που περνά βιαστικά από το σκονισμένο δρόμο που κατεβαίνει από το Χαλκά - μπουνάρι στα "Πρεβόλια". Ανάμεσα στις πρασινάδες και την πυκνή... σκόνη ακούεται άλλο τραγούδι ιδιόρρυθμο :

Αραμπάς περνά! Σκόνη γίνεται!
Σήκω το φουστανάκι σου
να μη σκονίζεται!

Εξάφνα, η μονοτονία της ρομαντικής σειράς των τραγουδιών διακόπτεται με κανένα από τα ευθυμογραφικά εκείνα ρεφραίν :

ΗΧΑΣΑ ΤΗ ΓΑΪΔΟΥΡΑ ΜΟΥ (Σμυρναϊκή) (παραλλαγή.)

Allegro ΝΤΟ ΜΑΤΣΟΡΕ

Η - χασα τη γαί - δου - ρα μου αγ - γούρια φορτω -
μη - νή ντί γαϊδουράμ' ντέ ντέ ντέ ντέ ντί γαϊδουράμ' ντέ

Ηχασα τη γαϊδούρα μου
αγγούρια φορτωμένη...
Ντε-ντε-ντέε!
Χαρά σ' εκείνον που τη βρή
ήταν και γκαστρωμένη
Ντε-ντε-ντέε
Ντέ, γαϊδούρα μ', ντέε!...

Και ξαναβγαίνει πάλι μπροστά μας άλλη μορφή πεντά-μορφης ξελογιάστρας, η "Καλάντρα".

-Βάσανα, πίκρες και καύμοι! Αφήστε με να ζήσω
-Ωχ αμάν!
σ' αυτό το λίγο τον καιρό που βρήκα ναγαπήσω.
Καλάντρα μου, Καλάντρα μου,
ξελόγιασες τον άντρα μου!
Καλάντρα μου, στην πίστη σου,
πάρε με βράδυ σπίτι σου!
(Σμυρν. παραλλαγή)

Να εν τέλει και η "Σμυρνηά στο παραθύρι με το βασιλικό". Την αφήκα τελευταία, σαν είδος εγκωμιαστική κατακλειδα, κατόπιν από τόσες έμορφες που είδαμε στα προηγούμενα τραγούδια.

Μια Σμυρνηά-
μια Σμυρνηά στα παραθύρι
φύτρευε βασιλικό
-Μαύρα 'ν τα μάτια π' αγαπώ!
Και της γύρεψα κλωνάρι
για να τώχω φυλαχτό!

Μετά το "ταμπλώ" της Σμύρνης με το βασιλικό, έχρινα κατάλληλο να παραθέσω τις μελωδίες των διαφόρων χορών της αξέχαστης πατρίδας της και να καταλήξω στον ήχο του "Ταμπαχανιώτικου αμανέ" με το ολοκληρωτικά ιωνικό χρώμα του και το γλυκό ανατολίτικο παράπονο του στίχου του:

... Αυτό κι' αν είναι βάσανο!
Αυτό κι αν είναι πόνος!
Να σ' αγαπώ, να καίωμαι
και να το ξέρω μόνος!

Η σμυρναϊκή μουσική πινακοθήκη κλείνει προς το παρόν εδώ.

[Πολλές πολύτιμες πληροφορίες για τα τραγούδια της συλλογής μου χρεωστώ στο Σμυρνηό φίλο μου Νικόλαο Αντωνόπουλο, την θεία μου Ολγα Μυράτ (το γένος Λαϊλίου) και πολλούς γέρους φίλους μου γεννημένους στη Σμύρνη.]

ΝΤΕΦΙ

Το περιοδικό για το τραγούδι

και δίσκους και συναυλίες και σινεμά και βιβλία και βίντεο
και τηλεόραση και χιλιάδες άλλα ελληνικά θέματα

-- Γραφτείτε συνδρομητές για 12 τεύχη --

ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ (12.000 ΔΡΧ.)

ΗΠΑ (\$60), ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ (\$ ΑΥΣΤΡ. 96), ΕΥΡΩΠΗ (ECU50, DM94, FR335, £39, \$55)

Όνομα

Διεύθυνση

ΧώραΤηλέφωνο

Εμβάσματα: Σ. Ελληνιάδης•Σόλωνος 85•Αθήνα 106 79•Τηλ. 3629569

Στου Χαροκόπου και στην Καλλιθέα

ΤΟ ΣΤΕΚΙ

ΚΑΛΥΨΟΥΣ 45 (ΤΗΛ: 9524.515)

ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ
ΣΜΥΡΝΕΚΑ
ΛΑΙΚΑ

ΡΕΜΠΕΤΙΚΗ ΚΟΜΠΑΝΙΑ

ΙΟΡΔΑΝΗΣ
ΤΣΟΜΙΔΗΣ

Συμμετέχει ο

ΙΟΡΔΑΝΗΣ
ΤΣΟΜΙΔΗΣ

Συντροφιά με εκλεκτούς μεζέδες και 30 είδη κρασιών
(πλήσιον Γηπέδου Καλλιθέας & κιν/φου ΚΑΛΥΨΩ)

ΣΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ ΠΕΜΠΤΗ ΕΩΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗ,
ΓΙΟΡΤΕΣ & ΑΡΓΙΕΣ

Για Ρεπερτόριο Παίξιμο

Νίκος ΣΠΑΘΙΑ
Κώστας ΣΕΙΛΑΝΤΑΣ
ΚΑΡΟΥΛΑ
Βασίλης ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥ
Βασίλης ΣΚΙΝΗΣ
και ο παραδοσιακός
ΧΙΘΟΣ ΜΠΙΛΑΓΙΑΝΝΟΣ

ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ & ΠΡΟΚΛΟΥ 41
ΓΙΑ ΒΑΡΝΑΒΑ, ΠΑΓΚΡΑΤΙ
ΤΗΛ.: 7526.074, 7015.757

Η δισκογραφική εταιρία HIGH MUSIC σας παρουσιάζει

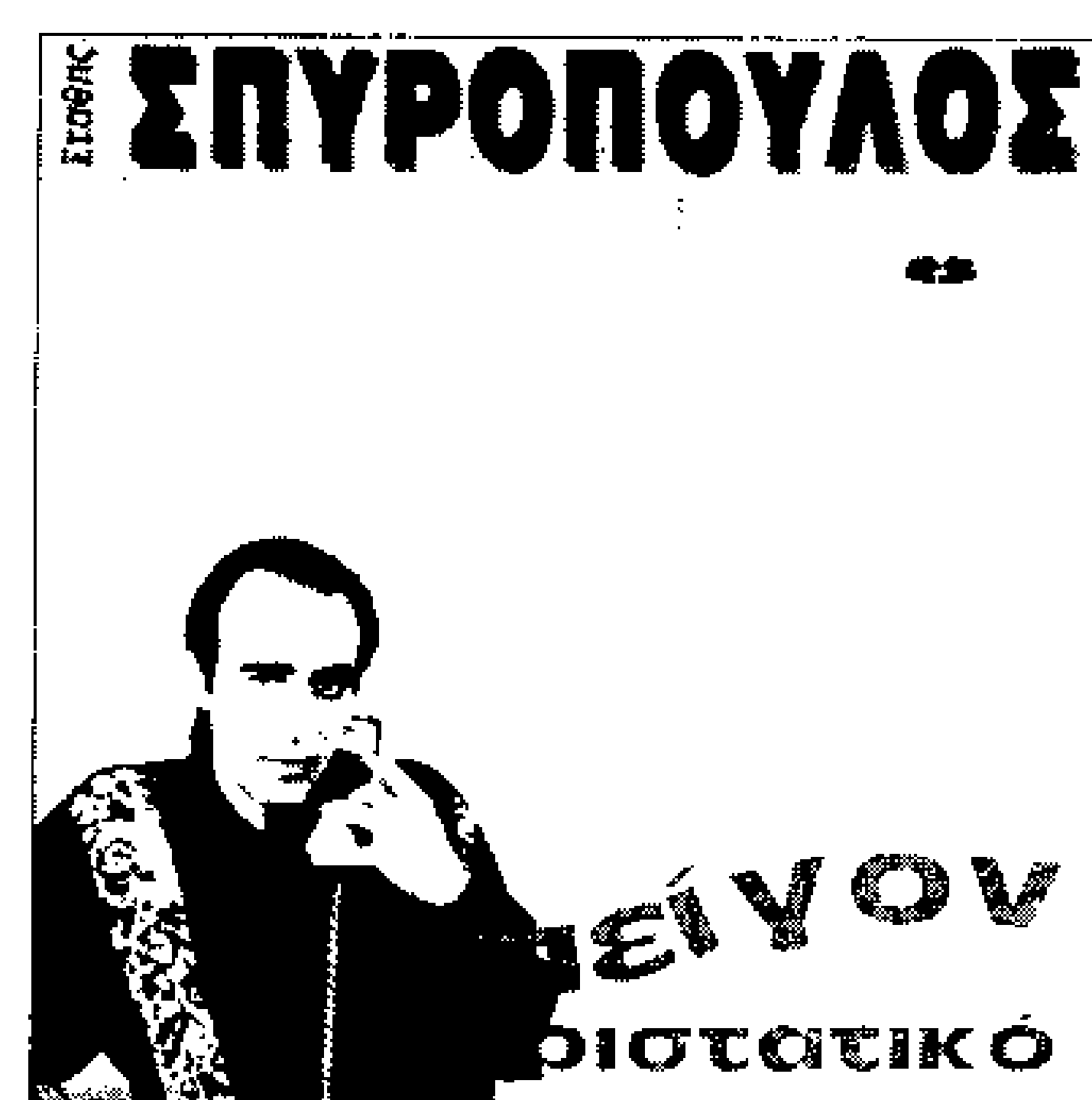
ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ
Εγώ είμαι του λαού παιδί

ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Είδες

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΛΗΜΕΡΗΣ
Εύκολο είναι

ΣΤΑΘΗΣ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
Επείγον περιστατικό

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΛΑΚΟΥΜΑΝΟΣ
Θα με χρειαστείς

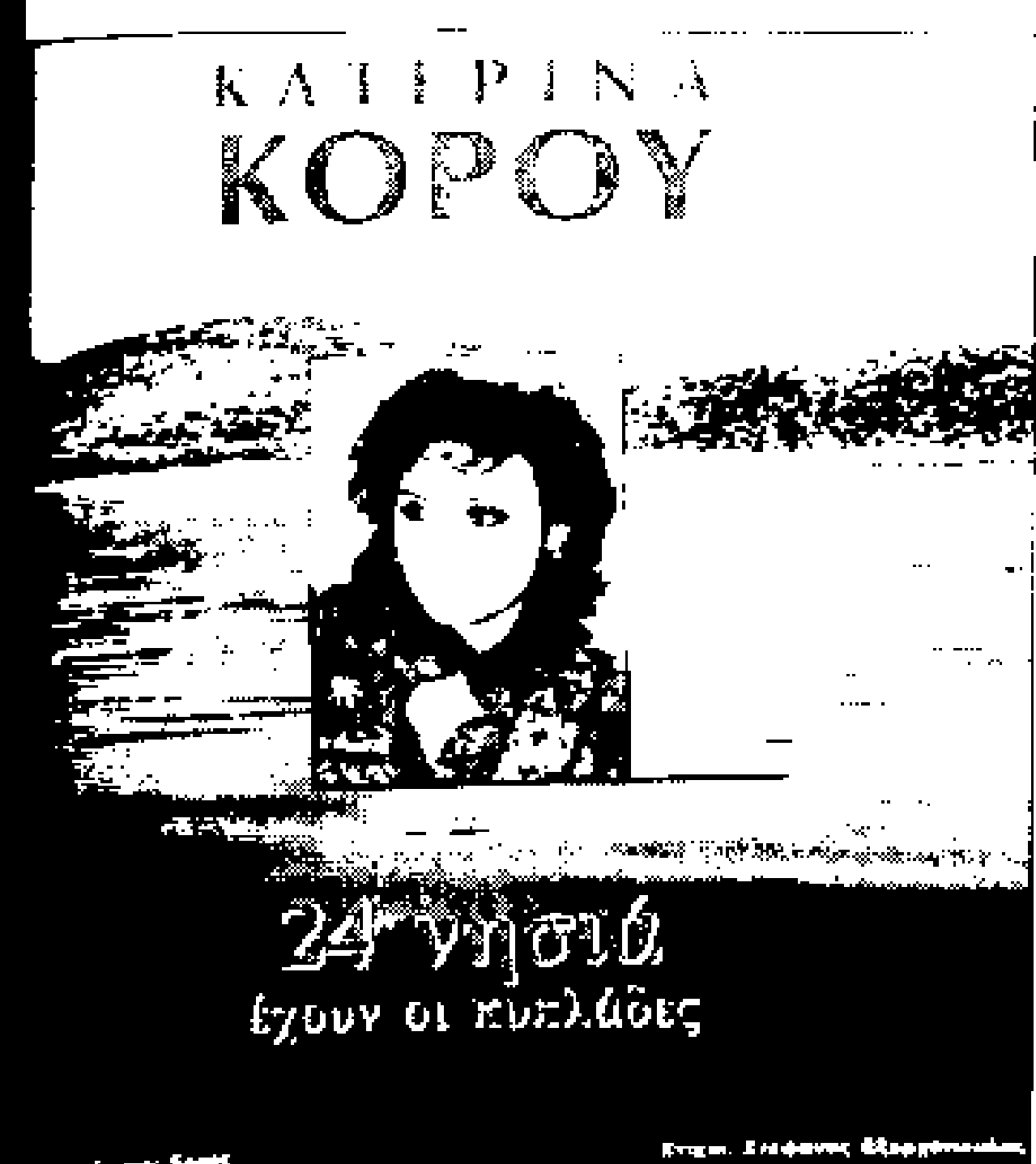
ΤΖΟ ΟΥΛΙΑΜΑΣ
Είναι ... χαι

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΕΡΜΠΟΣ
Το προαισθάνομαι

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΡΥΠΑΡΗ
Ιδιαίτερα μαθήματα

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΟΡΟΥ
24 νησιά έχουν οι Κυκλάδες

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
Μεσοπέλαγα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΤΕΛΙΕΡΗΣ
Βοτσαδάκια και κοχύλια

Επίσης κυκλοφορούν :

ΜΑΡΙΑ ΔΗΜΑ
Απ' το Αιγαίο πέλαγος
ΜΑΚΗΣ ΔΑΝΤΙΛΗΣ
Προκαθείς
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΚΗΣ
Χίλιες φορές παράνομος
ΘΩΜΑΣ ΚΟΛΑΣΗΣ
Τα σφηνάκια
ΠΑΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ
Κερνάω απόγε ένα μπουκάλι
ΣΠΥΡΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ
Ο παράνομος δεσμός μας

HIGH MUSIC Πατησίων 335 & Σαρανταπόρου 1, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 21.11.400

• ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΛΑΪΚΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ

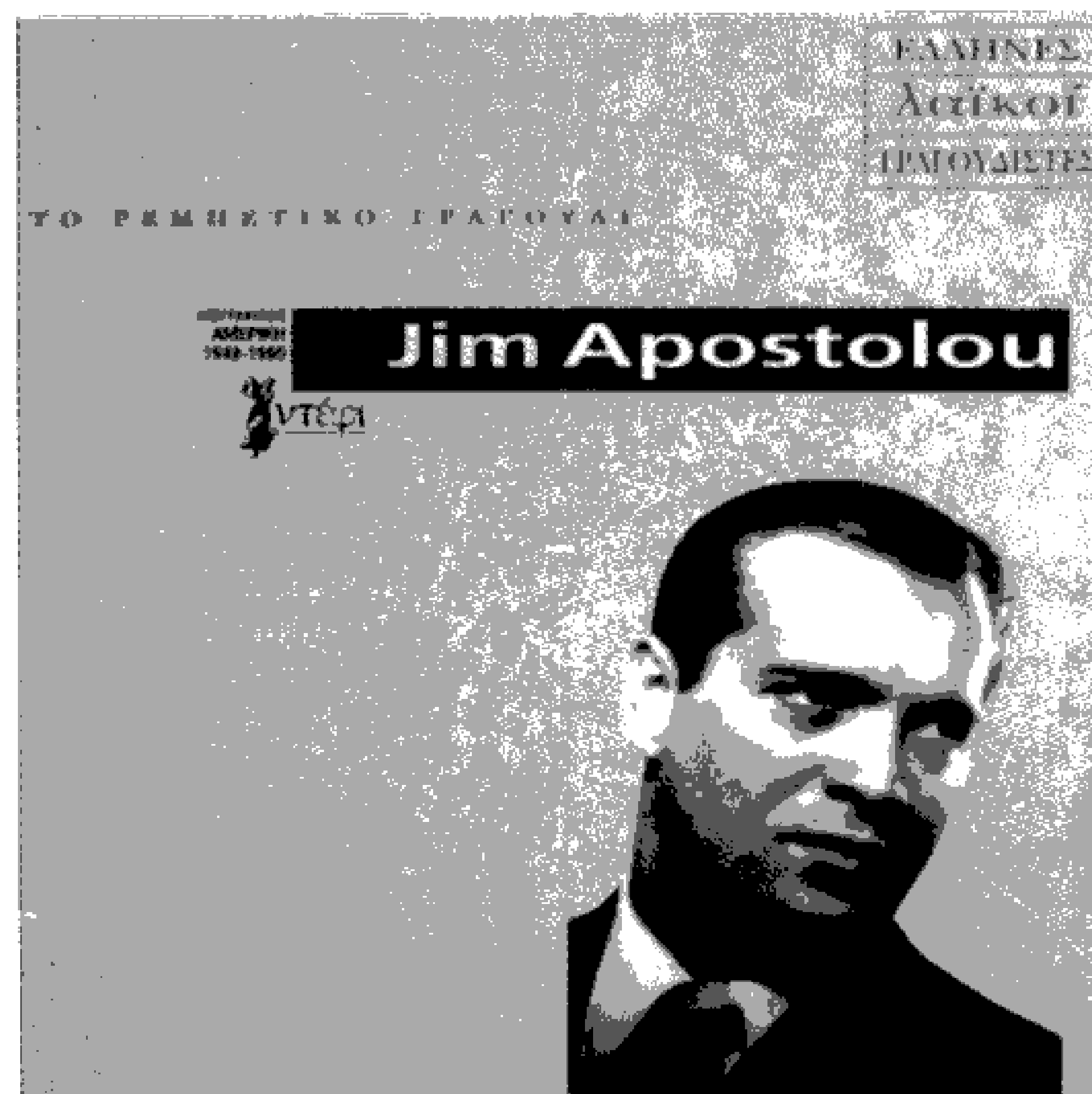
ΤΟ

παρουσιάζει

ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΑΜΒΑΚΑΡΗΣ
Στο δρόμο του Μάρκου

JIM APOSTOΛΟΥ
Πηχογραφήσεις στην Αμερική

ΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
Αρχόντισσα του λιμανιού

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ
Κρυστάλλινες νύχτες

τέσσερις ελληνικές όψεις

Από τα καλά καταστήματα δίσκων
και το Ντέφι (τηλ.: 3629.569, φαξ:3641.334)